

Posudek bakalářské práce Jakuba Němce *Fázové perifráze v italštině a jejich české protějšky v paralelním korpusu InterCorp*, Ústav románských studií FFUK, ak. r. 2016/17

Jakub Němec si pro svou bakalářskou práci zvolil zajímavé kontrastivní téma: rozhodl se porovnat italské fázové perifráze s jejich českými (překladovými) protějšky, získanými z paralelního korpusu InterCorp. Práce je na první pohled přehledně a logicky strukturována: po Úvodu, v němž se autor snaží postihnout právě odlišnost výrazových prostředků, které jsou v italštině a češtině používány k vyjádření kategorie slovesného vidu a povahy slovesného děje, následuje stručné představení problematiky aspektu v češtině a italštině. Další kapitola je věnována povaze slovesného děje, který autor rozděluje na řadu „podkategorií“; toto rozdělení čerpá z *Mluvnice současné španělštiny* B. Zavadila a P. Čermáka. Čtvrtá kapitola se zabývá italskými slovesnými perifrázemi a pátá již konkrétně perifrázemi fázovými, které jsou ilustrovány příklady z (pravděpodobně) InterCorpu. Velmi stručná šestá kapitola uvádí české protějšky některých výše uvedených perifrází, následuje kratičký Závěr, resumé v češtině a italštině, přílohy (jež kromě dvou grafů převzatých z italské gramatiky GGIC obsahují výpis některých perifrází z InterCorpu s nejčastěji užívanými slovesy) a bibliografie, čítající jen několik málo položek.

Téma italských fázových perifrází je úzce spjato s problematikou slovesného vidu a především povahy slovesného děje (Aktionart) a je pro kontrastivní analýzu velmi zajímavé, protože italština i čeština využívají pro vyjádření obou těchto kategorií zcela odlišných prostředků: čeština zde pracuje primárně s prostředky lexikálními (slovotvornými), kdežto v italštině se aspektové významy vyjadřují kumulativně s významy časovými a modálními, a to především prostřednictvím různých gramatických časů; povaha slovesného děje bývá v italštině vyjadřována pomocí různých opisných vazeb. Zároveň však jde o téma náročné, které v sobě skrývá četná úskalí: kategorie aspektu v italštině a kategorie českého vidu si odpovídají jen rámcově, a navíc nemají ani v jednom z jazyků ostré kontury: proto na tomto poli dochází ke střetávání mnoha odlišných názorů a koncepcí. Patrné je to zejména v italštině, kde se problematice aspektu a Aktionsartu tradičně nevěnovala velká pozornost (většinou se navíc obě kategorie směšovaly), a teprve v poslední době se jí začíná dostávat komplexnějšího rozpracování.

Je tedy zřejmé, že zvládnutí této problematiky – nemám tu na mysli vlastní téma italských fázových perifrází a jejich českých protějšků, jehož zpracování by naopak v praktické rovině nemělo být nijak obtížné, ale spíš jeho zasazení do širšího teoretického rámce – klade na studenta bakalářského studia nemalé nároky a vyžaduje velmi dobrou orientaci ve studované oblasti. Autor ovšem teoretickou přípravu značně podcenil. Zarazí už některé zjednodušené, nevhodně formulované a vlastně i nepravdivé formulace v Úvodu, např. „Zdá se, že pomocí morfologie si do značné míry „ulehčujeme“ práci, nemusíme totiž rozšiřovat slovní zásobu o nové slovesné formy, ale jak dále uvidíme, ochuzujeme se tím o vyjádření širších aspektuálních hodnot nad rámec dokonavosti a nedokonavosti“ (s. 8). Následuje další, subjektivně zabarvené a nepochybně diskutabilní tvrzení: „Vidíme, že na první pohled jsou sice italské slovesné konstrukce složitější než ty české, z hlediska překladů a významového rozboru jsou však ve finále často pochopitelnější, kratší a významově exaktnější“ (s. 8).

V podobném stylu se nese text celé práce: autor se sice opírá o řadu kvalitních gramatik a příruček (např. *Nový encyklopedický slovník češtiny* nebo Zavadilova a Čermáková *Mluvnice současné španělštiny*), jejich čtení však není úplně snadné a předpokládá solidní výchozí lingvistické znalosti a orientaci v terminologii. Diplomant se na tomto poli evidentně pohybuje poněkud tápavě a výsledné formulace jsou často zkomolené, matoucí, nepravdivé, nesmyslné (jako příklad cituji část odstavce ze s. 10: „Toto rozdělení na základě cílovosti, dovršenosti sloves ovšem nezakládá jednotné rozdělení ve vidových opozicích. Tuto kategorii

cílovosti totiž mohou v češtině modifikovat jak slovesa dokonavá (dát, přivázat), tak slovesa nedokonavá (dávat, přivazovat). Tento drobný detail samozřejmě hraje velkou roli v mnoha slovanských i románských jazycích, protože opomenutí příznakovosti významu nedokonavého vidu ve vidové dvojici by pak znamenalo opomíjení jeho gramatické sémantiky. [...]“.

V kapitole o povaze slovesného děje (kap. 3, s. 13-22) není jasné, jak autor odlišuje PSD od tzv. *azione verbale*: dělení do jednotlivých podkategorií v oddílu o PSD zhruba odpovídá dělení v kapitole o *azione verbale*, jen zde autor vychází (zřejmě) z jiných zdrojů: v prvním případě, kde očividně používá dělení Zavadilovo a Čermákovo pro španělštinu, neuvádí žádné příklady, v případě druhém se již zmiňuje o konkrétních italských slovesech. Nepochopitelné jsou i zmínky o termínu *Aktionsart* (s. 12, s. 17 aj.). V kapitole 5 jsou klasifikovány jednotlivé italské fázové perifráze a ilustrovány příklady z InterCorpu: pomíneme-li fakt, že pro výběr vhodných příkladů a zjištění toho, jaká významová slovesa se v daných perifrázích vyskytují v italštině nejčastěji (zde se tedy ještě neuplatňuje kontrastivní hledisko!), není InterCorp právě nejvhodnějším nástrojem (tyto doklady a informace by bylo lepší hledat v nějakém reprezentativním italském korpusu, např. CORISu), jsou příklady neúplné, často zaměřené pouze na příslušnou perifrázi, bez jakéhokoli kontextu; mnohdy navíc pocházejí z překladové literatury (Harry Potter, Milan Kundera apod.). Je v nich též mnoho chyb a překlepů („Non so, cosa stia Ryan“ s. 31). Občas příklady danou perifrázi vůbec neilustrují (např. kde je v příkladu „Così è anche scritto: finché l'uomo spera, ricomincerà sempre daccapo a farla finita seabando (sic) la speranza“ perifráze FINIRE+GERUNDIUM?), a tudíž už tak málo vypovídající počty nalezených dokladů v InterCorpu ztrácejí jakoukoli informační hodnotu.

Šestá kapitola „České protějšky italských fázových perifrází“, která měla být původně těžištěm celé práce a jejíž zpracování, jak jsem zmínila výše, by mohlo být díky využití InterCorpu poměrně snadné a mohlo by přinést řadu zajímavých výsledků, se omezuje na necelé tři strany a vůbec žádný výzkum tu není prezentován. Nejsou tu (snad až na výjimky) uvedeny ani žádné příklady z InterCorpu, anebo jsou tak zkrácené, že nelze poznat, zda pocházejí z korpusu, z gramatik či zda byly vytvořeny autorem: „Quando ha finito di leggere... (Když dočetl...)“, s. 44. I zde, jako jinde v textu, najdeme řadu naivních a kolokviálních formulací – autor se např. pokouší přijít na kloub tomu, jak jsou používány časy ve vedlejších větách v češtině (a s překvapením zjišťuje, že i v češtině existují časy relativní): „Vidíme také, že na rozdíl od italštiny čeština vyjádří minulost v úvodu celé fráze a pokračuje ve tvarech přítomného času, jakožto logické vyjádření přítomnosti vnímané v minulosti. Mluvčí je totiž uveden do situace, ví, že probíhá v minulosti, a že děj je v minulosti aktivní. Kdybychom použili minulý tvar slovesa i v druhé části věty [...], dojde k tomu, že se posune vnímání události dál do minulosti“ (s. 43). Poněkud záhadný je závěr této kapitoly: „Překlady bych nenazval nepřesnými, ale ne přesně a jistě přeloženými. Italsky hovořící a slušně se v gramatice orientující člověk cítí drobné nuance, které českým překladům unikají a pokusíme-li se o doslovný překlad, je třeba mnohdy až neskutečně rozsáhlých opisů nebo vedlejších vět, které činí text někdy až zbytečně složitým. Fakt, že čeština není schopná vyjadřovat tyto vidové roviny, vede k tomu, že se samozřejmě u sloves neurčují, což je nesporné ochuzení sloves o další gramatickou kategorii, která se tak musí vztahovat na věty nebo syntagmata, která slovesa o tyto vidové charakteristiky obohatí“ (s. 45).

Podobně formulován je i půlstránkový závěr (např. „Docházím k nutnému závěru ochuzení různých vidových slovesných perspektiv v češtině, která je díky omezeným gramatickým a morfologickým prostředkům o významnou gramatickou kategorii chudší. Je pravda, že čeští lingvisté jsou v překládání zruční a vynalézaví, italskému systému kvalitativních a kvantitativních aspektuálních rovin to bohužel nekonkuruje“, s. 46).

Zdá se mi, že by bylo zbytečné citovat další z mnoha neobratných či nesmyslných formulací a pozastavovat se nad nevhodným, kolokviálním způsobem vyjadřování a také

řadou gramatických a syntaktických prohřešků v textu (ostatně i resumé v italštině je plné hrubých chyb). Takové zásadní nedostatky na úrovni bakalářské práce dle mého soudu pominout nelze: v této podobě tudíž práci k obhajobě doporučit nemohu a navrhuji ji klasifikovat známkou ***neprospěl***.

V Praze dne 1.6.2017

PhDr. Zora Obstová, Ph.D.
oponent bakalářské práce